

БРИТАНСЬКА КУЛЬТУРНА ІДЕНТИЧНІСТЬ У СУЧАСНИХ АНГЛОМОВНИХ ПОЛІТИЧНИХ ТРИЛЕРАХ

BRITISH CULTURAL IDENTITY IN CONTEMPORARY ENGLISH POLITICAL THRILLERS

Савчук І.І.,

orcid.org/0000-0002-8428-3663

кандидат філологічних наук, доцент,

*доцент кафедри міжкультурної комунікації та іншомовної освіти
Житомирського державного університету імені Івана Франка*

Савчук О.Р.,

orcid.org/0009-0000-7006-0920

магістр середньої освіти

Поєднання лінгвокультурного і когнітивно-орієнтованого напрямків дослідження мовних одиниць та їх викристанні в тексті як комунікативної одиниці є актуальним напрямом сучасної теорії міжкультурної комунікації. Автор тексту інтерпретує колективний та індивідуальний досвід народу і реалізує сформовані структури знання мовними засобами у тексті, а отже зображає типові ознаки культурної ідентичності носіїв мови. Проведені концептуальний та інтерпретаційний аналізи культурно-маркованої лексики політичних трилерів М. Доббса уможливають визначення авторської картини світу, що віддзеркалює національну мовно-концептуальну картину світу британського суспільства. Для опису британської культурної ідентичності у вимірах Г. Гофстеде мовні одиниці, які вербалізують культурну ідентичність британців, вивчаються з урахуванням того, що вони виконують когнітивну, комунікативну і культурну функції, які взаємопов'язані. Культурна ідентичність носіїв мови як внутрішня динамічна усвідомлювана або неусвідомлювана структура визначає людську діяльність, сприяє соціокультурній інтеграції для створення сучасної глобальної культури. Культурні виміри Г. Гофстеде є фундаментальними для характеристики британської культурної ідентичності і слугують інструментом для вивчення її основних властивостей, відображаючи, як культурні відмінності визначають цінності та поведінку в соціумі. За такою моделлю з шістьма критеріями – дистанція влади, індивідуалізм/колективізм, маскуліність/фемінінність, уникнення невизначеності, довгострокова/короткострокова орієнтація, поблажливність/стриманість – британці належать до індивідуалістської, маскуліної культури з низькою дистанцією влади, низьким уникненням невизначеності, довгостроковою орієнтацією, високим рівнем дозволеності прояву емоцій і намірів.

Ключові слова: британська культурна ідентичність, політичний трилер, дистанція влади, індивідуалізм/колективізм, маскуліність/фемінінність, уникнення невизначеності, довгострокова/короткострокова орієнтація, поблажливність/стриманість.

The combination of linguistic and cultural and cognitive-oriented research of language units and their organization in the text as a communicative unit is a relevant direction of the modern theory of intercultural communication. The author of the text interprets the collective and individual experience and embodies the formed structures of knowledge by means of language in the text, and therefore, the writer reflects the typical features of the cultural identity of the language bearers. The conceptual and interpretive analyzes of the culturally marked vocabulary of political thrillers by M. Dobbs provide an opportunity to determine the author's picture of the world, which accounts for the national linguistic and conceptual picture of the world of the British society. To describe the British cultural identity in the dimensions of G. Hofstede, the linguistic units used to denote the cultural identity of the British are studied taking into account the fact that they perform cognitive, communicative and cultural functions, which are interconnected with each other. The cultural identity of individuals as an internal dynamic conscious or unconscious structure directs human activity, enables socio-cultural integration for the formation of modern global culture. Geert Hofstede's cultural dimensions are the basis for understanding British cultural identity and serve a tool for identifying its main characteristics, reflecting how cultural differences influence values and behavior in society. In terms of such a model, according to six criteria – power distance, individualism/collectivism, masculinity/femininity, uncertainty avoidance, long-term/short-term orientation, indulgence/restraint – the British belong to an individualistic, masculine culture with low power distance, low uncertainty avoidance, long-term orientation, and a high level of the expression of emotions and intentions.

Key words: British cultural identity, a political thriller, power distance, individualism/collectivism, masculinity/femininity, uncertainty avoidance, long-term/short-term orientation, indulgence/restraint.

Постановка проблеми. На сучасному етапі розвитку лінгвістики властивою є зростаюча увага до проблеми взаємозв'язку мови, культури і когніції у вираженні національної культури [3; 12; 14]. Увагу лінгвістів привертають структури,

що кодують етнічні й соціокультурні особливості бачення світу представниками різних соціумів [3, с. 82-83]. Відповідно до уявлень Е. Сепіра і Б. Уорфа [16], мова і образ мислення народу взаємопов'язані, оскільки вивчаючи мову, її носії

опановують певне ставлення до середовища через мовні і картину світу, виражену в рідній мові [16].

У системно-семантичній організації англійської мови функціональний потенціал національно-культурних знаків, що позначають британську культурну ідентичність, полягає у текстотворенні, зокрема у текстах політичних трилерів М. Доббса. Культурно маркована лексика відбиває національну картину світу, а також типові риси економіки, географії, суспільного ладу, мистецтва, науки, побуту, звичаїв носіїв мови [2, с. 11].

Актуальний напрям у лінгвістиці ХХІ ст. є злиттям лінгвокультурного і когнітивно-орієнтованого вивчення мовних форм та їх організації в тексті, який є комунікативною одиницею. Засади когнітивно-дискурсивної парадигми знання сформувалися на початку 80-х рр. ХХ ст. [14, с. 195] і характеризуються поєднанням двох підходів до дослідження мови та мовлення. У когнітивних розвідках фокусується зв'язок функціонування мовних одиниць з розумовою діяльністю людської свідомості, процесами пізнання світу, структурами знання й досвіду в сприйнятті й осмисленні навколишньої дійсності, з когніцією, яка є одночасно індивідуальним і колективним феноменом [13, с. 12]. Мовні форми, що кодують культурної ідентичності британців, досліджуватимуться з урахуванням того, що мовні одиниці реалізують когнітивну (відображають прототипний образ британця та авторську картину світу), комунікативну (відтворюють у тексті інформацію про типову поведінку й культуру британців) і культурну (мова втілює інформацію про культурну ідентичність британців) функції, які узгоджуються одна з одною.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Культурна ідентичність індивідів визначає людську діяльність та соціокультурну інтеграцію, які разом з питаннями ідентифікації актуалізуються в процесі формування сучасної глобальної культури [5, с. 271].

Особливості поведінки індивіда та його ідентичності є об'єктом пильної уваги психологічної науки. У теорії соціального впливу Й. Бергер [1] зазначає, що особа у прийнятті рішення керується або наслідуванням дій авторитету, або протидією до того, хто є неприємним. У процесі соціалізації люди формують свою ідентичність відносно один одного, однак, як стверджує Ф. Фукуяма, ідентичність не є повністю сталою категорією, а може варіюватись під впливом соціо-політичних факторів [7, с. 171].

Ідентичність структурується на індивідуальному та соціальному рівнях і пов'язана з потре-

бою визнання особистої й суспільної гідності [7, с. 57]. Дослідження ідентичності відбувається з залученням понять самоідентифікації, самоототожнення, автентичності, дихотомії «свій – чужий», самовизначення, самобутності, психофізіологічна цілісність, психологічна визначеність, саморегульована єдність, тотожність із самим собою як справжність індивіда, соціокультурна відповідність, самоналежність, самореферентність, цілісність, ступінь відповідності соціальним категоріям, модель розрізнення «Я» від «не-Я», релевантність внутрішнього досвіду зовнішньому [4, с. 258].

К. Юнг трактував ідентифікацію метою психологічного розвитку, внутрішньою основою особистості, що відбувається у процесі поєднання свідомого та несвідомого не в конформізмі до більшості, а в усвідомленому прагненні до самості, що веде до конструювання цілісного "Я". Основними елементами структурування ідентичності слугують архетипи – універсальні образи з колективного несвідомого, які надають людині вроджені психологічні моделі [8]. З. Фройд досліджував поняття ідентифікації як спосіб відновлення прив'язаності до втраченого об'єкта «Я», як феномен, що утворюється через внутрішні конфлікти та соціальну адаптацію, особливо в період формування дитиною власної гендерної ідентичності та інших моральних взірців [6].

У розрізі теорії психосоціального розвитку Е. Еріксон запропонував поняття ідентичності, що формується протягом життя, трактуючи її як цілісне і безперервне усвідомлення себе, відчуття унікальності індивіда і несвідоме устремління до безперервності життєвого досвіду, і ототожнення з ідеалами групи. Криза ідентичності з'являється, коли особа виявляє необхідність інтегрувати свої цінності, цілі та соціальні ролі, щоб сформуванню стабільне уявлення про себе [11].

Культурна ідентичність вирізняється рівнем усвідомлення, коли неусвідомлена основана на несвідомому прийнятті людиною норм, цінностей, звичок, патернів поведінки та мислення, які вона отримує від групи, з якою себе ототожнює. Властивістю усвідомленої ідентичності є її здійснення з задіянням рефлексії, врахуванням цілей діяльності, проявом суб'єктності, здійсненням вибору та рішень [4, с. 258].

Отже, вивчення ідентичності яка формується на індивідуальному та соціальному прошарках, є міждисциплінарною проблемою сучасної науки з виділенням психологічного, соціального, філософського розуміння поняття, що зводиться до

прояву “Я-образу” в його зв’язках з навколишнім світом у процесі творення особистості. Культурна ідентичність як внутрішня динамічна усвідомлювана або неусвідомлювана будова виникає як наслідок соціалізації, засвоєння суспільних норм, цінностей, способів діяльності.

Постановка завдання. Метою розвідки є вивчення типових рис британської культурної ідентичності у вимірі культур Г. Гофстеде у політичних трилерах М. Доббса. За допомогою концептуального й інтерпретаційного аналізів відбуватиметься реконструкція характеристик британської культурної ідентичності шляхом встановлення типових ознак за класифікацією культурних вимірів.

Концептуальний аналіз базується на встановленні ментальних механізмів і категорій з інформації про особливості британської культурної ідентичності, що представлена за словесними виразами. Категорії, які є ознаками культурної ідентичності, виділяються завдяки розумовим процесам концептуалізації, категоризації й інтерпретації. Концептуальний аналіз опирається на семантичний, який передбачає перехід від змісту значень до змісту концепту [15, с. 710] чи поняття – тож, від значень культурно-маркованої лексики до реконструкції змістовного представлення культурної ідентичності британців.

Лінгвістична інтерпретація, як і наукова інтерпретація в цілому, ґрунтується на побудові класифікацій і категорій, коли визначення основ для типологій є індивідуальним за певними критеріями, що і є маркером інтерпретації. Інтерпретація результатів опису семантики культурно-маркованих мовних одиниць як ментальне узагальнення на більш високому рівні абстракції є потрібним кроком, який трансформує мовні дані у когнітивно-змістовні і дозволяє перейти до узагальнення рис британської культурної ідентичності. Ознаки британської культурної ідентичності далі піддаються ранжуванню й категоризації за сферою прояву культурної ідентичності та вимірами Г. Гофстеде.

Виклад основного матеріалу. Культурні виміри Г. Гофстеде слугують фундаментом для розуміння того, як культурні відмінності впливають на цінності та поведінку в соціумі. Модель включає шість вимірів: дистанція влади, індивідуалізм/колективізм, маскуліність/фемініність, уникнення невизначеності, довгострокова/короткострокова орієнтація, поблажливість/стриманість. Такі характеристики дають змогу порівнювати й аналізувати культурні цінності у Великобританії [12].

1. **Дистанція влади** пов’язана з ставленням носіїв культури до соціальної нерівності і визначається як ступінь, до якого менш впливові члени інституцій та організацій у країні очікують і приймають той факт, що влада розподілена нерівномірно.

У Великобританії показник дистанції влади становить 35% [17], тобто у суспільстві вважається, що нерівність між людьми має бути мінімізована. Така оцінка видається несумісною, з історично усталеною британською класовою системою і висвічує одну з властивих британській культурі суперечностей – між важливістю рангу народження, з одного боку, та глибоко усвідомленим переконанням, що те, де британці народилися, не повинно обмежувати: *“The King's job is to give garden parties and to save us the bother of electing someone else president, not to go round interfering in the business of government”* [10, с. 18] – у фрагменті трилера підтверджено, що ролі у суспільстві усталені і влада чітко розподілена навіть в політиці, однак розуміння необхідності чесної гри спонукає до переконання, що до людей потрібно певним чином ставитися як до рівних.

2. **Індивідуалізм** (76%) [17] охоплює ступінь взаємозалежності, якої дотримується суспільство між своїми членами, що пов’язано з тим, чи визначається самооцінка людей у термінах «Я» або «Ми». В індивідуалістичних суспільствах особи дбають переважно про себе та свою родину, а у колективістських спільнотах люди належать групам, які піклуються про них в обмін на лояльність.

“The guests had clattered through the dark December night into the narrow confines of Downing Street, where they found a large Christmas tree outside the door of Number Ten, placed at Elizabeth Urquhart's instructions to give TV-viewers the impression that this was simply another family eagerly waiting to celebrate Christmas” [10, с. 30]; *“Mycroft bit his lip, suddenly feeling the pain and the humiliation of being alone at Christmas”* [10, с. 35]. Хоча британці зміцнюють культуру плекання власного «Я», їм важлива родина, особливо на свята. *“To remind us all that we must work towards being one nation”* [10, с. 38] – ознаки колективізму проявляються і у випадку єднання британців як нації. Великобританія є індивідуалістичним суспільством з самостійним мисленням та розумінням унікальної мети в житті та внеску в розвиток суспільства шляхом руху до успіху через особисту реалізацію.

3. **Уникнення невизначеності** (35%) пов’язане з усвідомленням суспільством факту, що

майбутнє не може бути відомим, з намаганням не занадто контролювати майбутнє і дозволити йому статися, одна така неоднозначність приносить невисоку тривогу. Масштаб, у якому члени культури відчують загрозу через невідомі ситуації та створили переконання та інституції, які намагаються їх уникати, відображається в балах за уникнення невизначеності.

Великобританія представляє низький бал уникнення невизначеності, що означає, що як нація вони помірно схвилювані невизначеністю і готові змінювати плани, коли з'являється нова інформація: "*Our futures can be measured almost in moments, 'Urquhart continued*" [10, с. 22] – британці комфортно почуваються в неоднозначних ситуаціях, вирізняються гнучкістю до мінливих умов, характеризуються високим рівнем креативності та значною потребою в інноваціях.

4. **Довгострокова орієнтація** (60%) [17] вказує, як суспільство підтримує зв'язки зі своїм минулим, реагуючи на виклики сьогодення та майбутнього. Нормативні суспільства, які мають низький бал за цим виміром, вважають за необхідне підтримувати традиції та норми, водночас з підозрою ставлячись до суспільних змін. З іншого боку, ті, хто має високий відсоток довгострокової орієнтації, дотримуються більш прагматичного підходу: вони заохочують ощадливість і зусилля в сучасній освіті як спосіб підготуватися до майбутнього: "*Can't we for once in our parsimonious lives make a choice in keeping with the existing character of Westminster Abbey, create something which will respect the achievements of our forefathers, not insult them by allowing some misguided modernist to construct a stainless-steel monolith which crams people on the inside and has its mechanical entrails displayed without?*" [10, с. 17]. У наведеному прикладі політик критикує помітні зміни в архітектурі і пропонує створювати нові будівлі з орієнтацією на давно сформовані конструкції з повагою до творинь попередніх поколінь.

Шістдесят балів у вимірі часової орієнтації робить Великобританію прагматичною культурою з переконанням, що істина залежить від ситуації, контексту та часу: "*I want this to be made a sanctuary right in the heart of the city, to recreate the natural habitat of London before we smothered it in concrete*" [10, с. 36] – британці виявляють здатність легко адаптувати традиції до мінливих умов, а також суттєву схильність до заощаджень та інвестицій, ощадливості й наполегливості у досягненні результату.

5. **Індульгенція**, або міра прояву емоцій, бажань, намірів. Відносно слабкий контроль бажань тлу-

мачать поблажливістю, а сильний – стриманістю, тому культури описують як поблажливі та стримані. Високий бал британського суспільства (69%) [17] свідчить про те, що британська культура вбачається як поблажлива, де населення виявляє готовність реалізувати свої імпульси та бажання щодо насолоди життям і розваг: "*You know I'm not by nature a humble man yet, dammit, for a moment it got to me*" [10, с. 22]. Британці схильні до позитивного настрою і оптимізму, надають більше значення дозвіллю.

6. **Маскуліність/фемінінність**. У контексті культурних аспектів Великобританію класифікують як маскуліне суспільство через його акцент на досягненнях, самовпевненості та конкуренції. Мотивація до досягнень та успіху висока (66%) [17], що вказує на те, що суспільству властива орієнтація на конкуренцію, досягнення та успіх. Однак помітним є очевидне протиріччя з британською культурою скромності та недовомленості, яка суперечить системі цінностей, що лежить в основі культури, орієнтованої на успіх: "*In an Englishwoman her abruptness would have been viewed as bad manners, but it was normal to afford Americans somewhat greater licence*" [10, с. 33] – приклад типової ввічливості в манерах британців на шляху до успіху.

"*Minor backbenchers who were too self-promoting even to take a break during the holiday season were honoured with significant pieces quoting 'senior party spokesmen*" [9, с. 66] – жителі Великої Британії мають чіткі амбіції та тяжіють до продуктивності.

Висновки. Культурна ідентичність народу втілює його картину світу – світоглядну структуру, що детермінує культурне наповнення суспільної свідомості. Мовна картина світу відображає систему знань народу, відображену у системі значень її одиниць, адже структури знання представляють досвід у мовних і у комунікативних одиницях, таких як текст і дискурс. Концептуальний та інтерпретаційний аналізи культурно-маркованої лексики політичних трилерів М. Доббса уможливають визначення авторської картини світу, що експлікує національну мовно-концептуальну картину світу британського соціуму.

Культурна ідентичність конструюється в результаті соціалізації, засвоєння суспільних норм, цінностей, різних видів діяльності діяльності. Культурні виміри Г. Гофстеде є інструментом для виокремлення типових рис британської культурної ідентичності, відображаючи, як культурні відмінності впливають на цінності та поведінку в суспільстві. Згідно з такою моделлю британці належать до індивідуалістської, маскуліної

культури з низькою дистанцією влади, низьким уникненням невизначеності, довгостроковою орі-

єнтацією, високим рівнем дозволеності прояву емоцій і намірів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Бергер Й. Невидимий вплив. Приховані сили, які формують поведінку. Київ : Наш формат, 2018. 240 с.
2. Бобришева О. Мовна картина світу та проблеми перекладу національно-культурних реалій. *Вісник ЛНУ імені Тараса Шевченка*. № 14 (201). Ч. II. 2010. С. 9-13.
3. Борисенко Н. Д., Славова Л. Л., Кодубовська О. О. Художній світ реалій американських університетів: лінгвоукраїнознавчий та лінгвокультурологічний аспекти. *Закарпатські філологічні студії*. 2023. Вип. 27, Т. 1. С. 82-86.
4. Герасименко О. А. Особистісна ідентичність у житті сучасної людини. *Психологічні та педагогічні проблеми професійної освіти та патріотичного виховання персоналу системи МВС України*. Харків, 2020. С. 257-260. URL: https://univd.edu.ua/general/publishing/konf/27_03_2020/pdf/79.pdf (дата звернення 7.04.2026).
5. Танчер В. Культурна ідентичність в полікультурному суспільстві. *Міжнародні відносини: теоретико-практичні аспекти*. 2019. (4). С. 271-285.
6. Фройд З. Вступ до психоаналізу. К. : Основи, 1998. 204 с.
7. Фукуяма Ф. Ідентичність. Потреба в гідності й політика скривдженості. Київ : «Наш формат». 2020. 192 с.
8. Юнг К. Г. Архетипи і колективне несвідоме. Львів: Астролябія: 2018. 608 с.
9. Dobbs M. *House of Cards*. Collins: Sourcebooks Landmark, 2014. 391 p.
10. Dobbs M. *To Play the King*. London: HarperCollins Publishers, 2014. 315 p.
11. Erikson E., Erikson J. *The Life Cycle Completed*. New York: W. W. Norton & Company, 1998. URL: <https://www.scirp.org/journal/paperinformation?paperid=85207> (дата звернення 7.04.2026).
12. Hofstede G. *The 6-D model of national culture*. URL: <https://geerthofstede.com/culture-geert-hofstede-gertjan-hofstede/6d-model-of-national-culture/> (дата звернення 7.04.2026).
13. Nuyts J. *Aspects of a Cognitive-pragmatic Theory of Language: on cognition, functionalism and grammar*. Amsterdam: John Benjamins Publishing Company, 1992. 401 p.
14. Poluzhyn M. M. *Lecture Notes on Historiography of Linguistics*. Vinnitsa: Foliant, 2004. 272 p.
15. Rehder B. *Categorization as Causal Reasoning*. *Cognitive Science*. 2003. Vol. 27, №5. P.709-748.
16. Sapir E. *Language an introduction to the study of speech*. URL: <https://www.ugr.es/~fmanjon/Sapir,%20Edward%20%20Language,%20An%20Introduction%20to%20the%20Study%20of%20Speech.pdf> (дата звернення: 7.04.2026).
17. United Kingdom. *Country Comparison Tool*. *The Culture Factor*. URL: <https://www.theculturefactor.com/country-comparison-tool?countries=united+kingdom> (дата звернення 7.04.2026).

Стаття поширюється на умовах ліцензії відкритого доступу CC BY 4.0

Дата першого надходження статті до видання: 30.04.2026
Дата прийняття статті до друку після рецензування: 22.05.2026
Дата публікації (оприлюднення) статті: 29.05.2026